

Sociaal en Cultureel Planbureau

Aanbod van arbeid 2012

Bijlage A: Opzet van het onderzoek

Auteurs

Jan Dirk Vlasblom
Edith Josten
Marian de Voogd-Hamelink

Inhoud

Opzet van het onderzoek Arbeidsaanbodpanel meting 2010	3
A.1 Achtergronden van het onderzoek	3
A.2 Steekproef	3
A.3 Dataverzameling	4
A.4 Panelcohort en –uitval	5
A.5 Representativiteit	6
A.6 Enkele kerngegevens	7
A.7 Codering van opleiding, beroep en sector	8

Bijlage A. Opzet van het onderzoek Arbeidsaanbodpanel meting 2010

De gegevens in het rapport *Aanbod van Arbeid 2012* zijn voor een groot deel gebaseerd op het Arbeidsaanbodpanel (AAP). Het AAP is een langlopend onderzoek onder de Nederlandse bevolking over hun arbeidssituatie. Deze bijlage geeft informatie over het veldwerk van het AAP, waarbij de nadruk ligt op de laatst afgeronde meting uit het najaar van 2010.

A.1 Achtergronden van het onderzoek

Het arbeidsaanbodpanel is opgezet om diverse aspecten van de arbeidsmarktsituatie van werkenden en niet-werkenden in Nederland in kaart te brengen. Belangrijke thema's daarbij zijn arbeidsmobiliteit, scholing, zoekgedrag naar een (andere) baan, arbeidsduur, meningen over arbeid en huidige baan. De doelpopulatie is de Nederlandse bevolking van 16 t/m 66 jaar. Het onderzoek is een panelonderzoek, waarbij respondenten zo lang mogelijk worden gevolgd. Bij elke bevragingronde worden eerst de deelnemers (en hun huisgenoten) uit de voorgaande meting benaderd. Tevens worden nieuwe deelnemers aangezocht om de omvang van het panel op peil te houden en er voor te zorgen dat ook jongeren voldoende vertegenwoordigd zijn. Het AAP is in 1985 opgezet door de OSA (Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek). Sinds augustus 2010 wordt het AAP beheerd door het SCP. De financiers van het AAP zijn het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Het veldwerk vindt plaats in een cyclus van twee jaar. Na de eerste meting in het voorjaar van 1985, heeft de dataverzameling vervolgens in het najaar van elk even jaar plaatsgevonden. Het veldwerk is verricht door CentERdata.

A.2 Steekproef

Het AAP richt zich personen in de leeftijd van 16 t/m 66 jaar. Volgens de gegevens van het CBS betrof dat op 1 januari 2010 1.209.726 personen. De steekproef is opgezet als een huishoudenssteekproef: personen worden op huishoudniveau benaderd. Op deze manier kunnen personen geanalyseerd worden in de context van hun huishouden.

A.2.1 Steekproefkader en non-respons

In het eerste jaar van het panel (1985) werden de adressen getrokken uit het PTT-afgiftepuntbestand. Met ingang van 1986 werden huishoudens geselecteerd uit de huishoudbestanden van Intomart. In 2008 werd het panel aangevuld via huishoudens uit het CentER Data Panel.

Omdat het een huishoudsteekproef betreft, wordt non-respons in eerste instantie op huishoudniveau gedefinieerd. Voorafgaand aan het veldwerk is een telefonische screening gehouden: huishoudens zijn gebeld om de bereidheid tot deelname na te gaan. Als er onvoldoende deelnamebereidheid is van de leden van het huishouden wordt het hele huishouden als non-respons beschouwd.

Tot en met de meting 2000 was het uitgangspunt dat alle leden van het huishouden die binnen de doelgroep vielen deel moesten nemen aan het onderzoek.

Vanaf 2002 is die eis losgelaten, omdat het leidde tot bijzonder hoge non-respons. Met ingang van dat jaar is een huishouden opgenomen in de steekproef als de hoofdkostwinner bereid was tot deelname.

In 2004 is de eis dat de hoofdkostwinner verplicht moet deelnemen vervangen door de eis dat de hoofdkostwinner of de partner deelneemt.

Tot en met de meting van 2002 werden scholieren en studenten die een volledige dagopleiding volgen, buiten beschouwing gelaten, net als personen ouder dan 64 jaar. Deze personen werden dus in principe niet ondervraagd. Vanaf 2004 werden scholieren en 65- en 66-jarigen uit bekende huishoudens wel ondervraagd. Er werden uit deze groep in principe echter geen nieuwe respondenten bijgetrokken. Op deze manier werd getracht om ook pensionering en starters op de arbeidsmarkt met kleine (bij)banen beter in beeld te kunnen brengen.

A.2.2 Panelhuishoudens

De behandeling van eerdere deelnemers wijkt iets af van die van personen in nieuwe huishoudens. Bij deze huishoudens is in de telefonische screening nooit de eis gehanteerd dat alle huishoudenleden opnieuw moeten deelnemen. Het uitgangspunt voor deze huishoudens was tot en met de meting van 2002 dat ten minste de hoofdkostwinner uit het huishouden diende deel te nemen.

Met ingang van meting van 2004 is ook hier de eis versoepeld tot deelname van de hoofdkostwinner of de partner.

A.2.3 Steekproefaanvulling

Er wordt naar gestreefd om de steekproef – hoewel dit een huishoudenssteekproef is – op persoonsniveau een representatieve steekproef te laten zijn voor de Nederlandse bevolking in de werkzame leeftijd. Bij het bijtrekken van nieuwe personen wordt daarom rekening gehouden met de (marginale) verdelingen van de kenmerken leeftijd, geslacht, regio, huishoudsamenstelling en arbeidsmarktpositie.

Dit leidt overigens niet noodzakelijkerwijs tot een representatieve steekproef op persoonsniveau, omdat de huisgenoten van de nieuw geselecteerde persoon in principe ook bevroegd worden.

In meting 2010 zijn geen nieuwe huishoudens benaderd, maar wel waren er, zoals altijd, nieuwe deelnemers vanuit bestaande panelhuishoudens. In de meting van 2006 zijn namelijk relatief veel personen bevroegd, en ook na uitval was in 2008 de deelname van bestaande respondenten groot genoeg om de beoogde respons van 4800 personen te halen.

A.2.4 Weging

Ondanks de zoveel mogelijk op representativiteit gerichte aanvulling, blijkt dat in de loop der jaren de netto steekproef steeds meer afwijkt van de doelpopulatie. Er wordt daarom sinds 2000 gewogen naar leeftijd. De weegfactor wordt bepaald aan de hand van de leeftijdsverdeling van de Nederlandse bevolking van 16 t/m 64 jaar (Statline, CBS). De 65- en 66-jarigen blijven bij herweging buiten beschouwing omdat zij uitsluitend ondervraagd werden als zij al eerder hadden deelgenomen aan het panel, dan wel partner zijn van een jongere respondent. Deze groep kan dus nooit een representatieve afspiegeling zijn van de groep 65- en 66-jarigen, ook niet na herweging.

A.3 Dataverzameling

De dataverzameling voor de veertiende meting is uitgevoerd in het vierde kwartaal van 2010. Bij de start van het veldwerk heeft TNS NIPO, in opdracht van Centerdata, een telefonisch screeningsinterview afgenomen met één persoon uit het huishouden (in principe het hoofd van de huishouding of de partner). Doel van dit telefonisch interview was de huishoudsamenstelling te bepalen, eventuele veranderingen binnen het huishouden te duiden, na te gaan welke huishoudenleden tot de doelgroep voor het onderzoek behoren, en na te gaan wie daarvan bereid is de persoonsvragenlijst in te vullen. Van de huishoudens die in meting 2008 aan het panel waren toegevoegd vanuit het CentERdatapanel was de huishoudsamenstelling bekend, zodat deze niet telefonisch ondervraagd zijn. Deze huishoudens zijn per mail gevraagd of zij bereid zijn tot deelname.

Er zijn drie verschillende vragenlijsten gebruikt: een vragenlijst voor werkenden, een voor niet-werkenden en een vragenlijst voor scholieren/studenten. Tijdens de telefonische screening is

vastgesteld welke personen in het huishouden welke vragenlijst toegestuurd moet krijgen. Overigens kon de respondent alsnog een andere vragenlijst aanvragen indien hij/zij toch een verkeerde vragenlijst gekregen had. Respondenten ontvingen na het invullen van een volledige vragenlijst een vergoeding van € 10 als de internetvragenlijst was ingevuld en € 7,50 als de schriftelijke vragenlijst was ingevuld. Deze beloning kon naar keus ontvangen worden in de vorm van een VVV-cadeaubon, een Staatslot of in de vorm van een gift aan een goed doel.

Deze hiervoor beschreven werkwijze is gevolgd vanaf 2004. In de jaren voor 2004 werden zowel het screeningsinterview de vragenlijst bij de respondent thuis door een interviewer (face to face) afgenomen. Tot en met de meting van 1998 was dit een papieren vragenlijst (PAPI), in 2000 en 2002 maakte de interviewer daarbij gebruik van een computerondersteunde mondelinge vragenlijst (CAPI).

A.4 Panelcohort en -uitval

Het Arbeidsaanbodpanel 1985-2010 bevat inmiddels gegevens van veertien cohorten die in één van de golven zijn ingestroomd. Elke golf biedt een gedetailleerd beeld van de arbeidssituatie van personen en huishoudens over een periode van twee jaar voorafgaand aan de enquête.

Bij iedere nieuwe golf vallen er eerdere deelnemers uit. Uitval wordt veroorzaakt door natuurlijk verloop omdat respondenten buiten de leeftijdselectie vallen (te oud) of door overlijden of migratie uit Nederland. Daarnaast vindt uitval plaats door non-respons. Dat kan zijn omdat door verhuizing of verandering van contactgegevens het huishouden niet meer bereikt kon worden. Ook kan het komen doordat het huishouden weliswaar benaderd kon worden, maar (een deel van de personen binnen) deze huishoudens medewerking aan een nieuwe meting heeft geweigerd.

Ter vervanging van niet meer deelnemende huishoudens worden vervangende huishoudens gezocht. Tabel 1 laat het aantal respondenten zien naar jaar van eerste deelname. Van het cohort uit 1985 zijn in meting 2010 nog 84 van de 4.020 personen aanwezig. De tabel laat ook het aandeel nieuwe respondenten per meting zien. In meting 1986 deden 1.366 van de 4.115 respondenten, 33%, voor de eerste maal mee. In meting 2010 was het aandeel nieuwe respondenten 15%, namelijk 722 van de 4.872 personen.

Tabel A.1
Aantal deelnemende personen per jaar, naar jaar van eerste deelname, 1985-2010

	aantal ^a	jaar van eerste deelname													
		1985	1986	1988	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010
1985	4020	<i>4020^b</i>													
1986	4115	2749	1366												
1988	4464	2092	904	1468											
1990	4438	1530	669	988	1251										
1992	4536	1164	516	723	880	1253									
1994	4537	925	411	575	684	851	1091								
1996	4563	735	296	458	498	582	690	1304							
1998	4780	562	226	343	348	394	458	861	1588						
2000	4185	320	109	193	176	202	208	411	768	1798					
2002	4656	214	78	145	121	147	146	290	548	1048	1919				
2004 ^c	4791	165	59	106	87	112	110	206	389	702	1178	1677			
2006 ^c	5563	119	44	75	70	84	78	172	295	517	811	956	2342		
2008 ^c	5139	90	37	60	55	69	61	150	241	396	615	605	1495	1265	
2010 ^c	4872	84	37	60	47	62	61	132	212	340	538	539	1207	834	719

a netto respons

b cursief: nieuwe respondenten; overig: panelrespondenten.

c de aantallen in meting 2004 - 2010 zijn inclusief scholieren en personen van 65 en 66 jaar.

Bron: SCP (AAP '85-'10)

A.5 Representativiteit

De steekproef - hoewel een huishoudsteekproef - wordt vooral gebruikt om uitspraken te doen over de gehele personenpopulatie. Het is daarom van belang om te weten in hoeverre de steekproef representatief is voor de Nederlandse (potentiële) beroepsbevolking. Een globale indicatie daarvan kan verkregen worden door een aantal kenmerken uit het panel te vergelijken met gegevens uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van 2010.

Tabel A.2
Vergelijking van leeftijd en geslacht in AAP 2010, vóór en ná weging, en EBB 2010, inclusief scholieren/studenten en exclusief personen van 65 en 66 jaar (in procenten)

leeftijd	mannen			vrouwen			totaal		
	AAP vóór weging	AAP ná weging	EBB	AAP vóór weging	AAP ná weging	EBB	AAP vóór weging	AAP ná weging	EBB
16-19	9,4	8,5	7,6	7,5	6,5	7,4	8,4	7,5	7,5
20-24	7,5	9,5	9,3	7,4	9,1	9,2	7,4	9,3	9,3
25-29	4,2	9,0	9,1	4,4	9,2	9,2	4,3	9,1	9,1
30-34	4,3	7,4	9,1	6,5	10,6	9,2	5,5	9,2	9,2
35-39	7,3	9,6	10,7	9,2	11,8	10,9	8,3	10,8	10,8
40-44	10,4	11,4	11,9	11,5	12,3	11,8	11,0	11,9	11,9
45-49	13,3	11,9	11,8	13,5	11,7	11,8	13,4	11,8	11,8
50-54	14,6	11,0	10,7	14,5	10,6	10,8	14,6	10,8	10,8
55-59	14,9	10,8	9,9	13,2	9,2	9,9	14,0	9,9	9,9
60-64	14,2	10,7	9,8	12,3	9,0	9,8	13,2	9,8	9,8

Bron: SCP (AAP 2010), CBS Statline (EBB 2010)

Tabel A.2 laat de mate van herweging naar leeftijd zien om een leeftijdsverdeling conform de EBB te verkrijgen. Uit de tabel blijkt dat er een ondervertegenwoordiging is van de leeftijdscategorieën 25-39 jaar in de ongewogen steekproefverdeling, terwijl respondenten van 50 jaar en ouder oververtegenwoordigd zijn. Daar waar tot en met de vorige meeting de weging onafhankelijk naar geslacht afdoende leek, is in deze tabel te zien dat in de toekomst wellicht een meer geavanceerde weging noodzakelijk is.

Tabel A.3
Vergelijking van de arbeidsmarktpositie in AAP 2010 (ná weging) en EBB¹ 2010, inclusief scholieren/studenten en exclusief personen van 65 en 66 jaar (in procenten)

	AAP ^a	EBB ^b
werkzame beroepsbevolking:	78,2	75,5
loondienst	72,8	64,8
zelfstandig	5,5	10,7
werkloze beroepsbevolking	4,3	8,2
niet beroepsbevolking	17,4	16,3
totale bevolking	100,0	100,0

a Indeling volgens opgave van de respondent.

b In deze cijfers is de 12-uurgrens van het CBS niet gehanteerd: ook werkenden met banen voor minder dan 12 uur zijn tot de werkzame beroepsbevolking gerekend.

Bron: SCP (AAP 2010), CBS, Enquête Beroepsbevolking 2010 (EBB),

Tabel A.3 toont de arbeidsmarktpositie in het Arbeidsaanbodpanel in vergelijking met vergelijkbare gegevens uit de EBB. Er is geprobeerd om verschillen die zouden kunnen optreden als gevolg van

definiëring zo klein mogelijk te maken. In AAP is de indeling in de werkzame, werkloze en de niet beroepsbevolking gebaseerd op de eigen opgave van de respondent. In de EBB-cijfers is daarom iedereen met een baan (ook als dit maar een zeer klein aantal uren betreft) tot de werkzame beroepsbevolking gerekend. Verder worden, volgens in afwijking van de definitie van het CBS werkzoekenden zonder baan, die minder dan 12 uur willen werken, bij de niet-actieve beroepsbevolking ingedeeld.

De tabel laat zien dat de samenstelling van de totale beroepsbevolking in AAP niet helemaal overeenstemt met de gegevens in de EBB. Het panel blijkt een vertekening te hebben in de richting van werkenden in loondienst. De groep zelfstandigen en personen die in het geheel niet tot de beroepsbevolking horen is juist veel kleiner. Deze afwijking is niet gevoelig voor de gehanteerde weging, en wordt dus niet veroorzaakt door een oververtegenwoordiging van ouderen.

Hier zal vooral spelen dat de vragenlijst van oudsher een duidelijke focus heeft op werkenden in loondienst, waardoor de paneluitval voor andere groepen hoger ligt. Omdat bij de selectie van nieuwe huishoudens de arbeidsmarktsituatie geen rol speelt, leidt dit in het panel dus tot een (steeds groter wordende) ondervertegenwoordiging van zelfstandigen. Gegeven de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is dat een punt dat in toekomstige metingen aandacht verdient.

Tabel A.4
Vergelijking van de regio in AAP 2010 (ná weging) en EBB 2010, inclusief scholieren en exclusief personen van 65 en 66 jaar (in procenten)

	AAP	EBB
noord	10,8	10,3
oost	20,7	21,2
west	42,7	46,9
zuid	25,9	21,5
totale bevolking	100,0	100,0

Bron: SCP (AAP 2010), CBS, Enquête Beroepsbevolking 2010 (EBB)

Tot slot wordt in tabel A.4 de regionale spreiding van de respondenten vergeleken met de gegevens uit de EBB. Hoewel te zien is dat er afwijkingen zijn (de regio west is ondervertegenwoordigd, de regio zuid oververtegenwoordigd), lijken de respondenten een goede regionale spreiding te hebben.

A.6 Enkele kerngegevens

Tabel 6 geeft de bruto en netto aantallen respondenten die aan AAP 2010 hebben deelgenomen. Het bruto aantal respondenten is het aantal uitgezette vragenlijsten; het netto aantal betreft de ongewogen aantallen personen waarover gerapporteerd is in dit rapport.

Tabel A6
Bruto en netto aantal respondenten AAP (ongewogen aantallen)

bruto aantal respondenten		4896
verwijderd na controle kerngegevens ^a	24	
leeftijd 65 en 66 jaar	158	
scholier/student	553	
verwijderd (totaal)		735
resteert netto aantal respondenten ^b		4161

a Dit betreft leeftijd, geslacht en arbeidsmarktsituatie (werkend/niet-werkend/scholier)

b Het aantal personen waarover gerapporteerd is in Aanbod van Arbeid 2012.

Bron: SCP (AAP 2010)

Om verder een beeld te krijgen van de ongewogen aantallen personen waarover gerapporteerd is in dit rapport, laat tabel A7 de aantallen naar enkele kernegevens zien.

Tabel B.7
Verdeling van het aantal personen naar geslacht en naar leeftijd, opleiding en arbeidsmarktpositie (ongewogen aantallen)

	mannen	vrouwen	totaal
totaal	1932	2229	4161
leeftijd			
16-24 jaar	92	112	204
25-34 jaar	186	263	449
35-44 jaar	391	518	909
45-54 jaar	619	699	1.318
55-64 jaar	644	637	1.281
opleidingsniveau			
basisonderwijs	52	51	103
vmbo	443	550	993
mbo/havo/vwo	694	864	1558
hbo	490	537	1027
wo	247	213	460
arbeidsmarktpositie			
werkend (loondienst)	1489	1501	2990
zelfstandig	128	113	241
werkzoekend	76	71	147
niet-participerend	239	544	783

Bron: SCP (AAP 2010)

A.7 *Codering van opleiding, beroep en sector*

Aan de respondenten in het AAP worden vragen gesteld over het beroep dat wordt of werd uitgeoefend, het bedrijf waarin wordt/werd gewerkt, de hoogst voltooide opleiding waarvoor een diploma is behaald en de opleidingen en cursussen die nu of in de afgelopen twee jaar zijn gevolgd. Deze vragen zijn gesteld als open vragen, waarbij de respondent geantwoord heeft in de vorm van een omschrijving. Op basis van deze omschrijvingen zijn de gegevens gecodeerd. Deze codering van het beroep, de bedrijfssector en de opleidingen en cursussen is uitgevoerd door het veldwerkbureau. Opleiding, beroep en sector zijn gecodeerd volgens respectievelijk de Standaard Onderwijsindeling (SOI2006), de Standaard Beroepenclassificatie (SBC2010) en de Standaard Bedrijfsindeling (SBI2008) van het CBS. Er is daarbij zoveel als mogelijk gecodeerd in de vorm van volledige 5 en 6 digit-coderingen. Vanwege de mate van detail in deze coderingen en de soms relatief globale omschrijvingen van de respondenten, is dit niet in alle gevallen mogelijk gebleken. Er is zoveel als mogelijk gestreefd naar een betrouwbare codering op de eerste 2 of drie digits.